

УДК 94 (477) (092)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-9>

Богдан ЯНИШИН,
 orcid.org/0000-0003-0386-2530
 кандидат історичних наук,
 старший науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.
 Інституту історії України Національної академії наук України
 (Київ, Україна) bogdanyanyshyn@gmail.com

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСЕРЕДКІВ ТОВАРИСТВА РУСЬКИХ РЕМІСНИКІВ І ПРОМИСЛОВЦІВ «ЗОРЯ»

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей культурно-просвітницької діяльності Товариства руських ремісників і промисловців «Зоря». Виявлено, що вже у планах творців «Зорі» було поширення її організаційного досвіду на галицьку провінцію. Про це свідчать усі статуту «Зорі», де незмінна увага приділялася питанням утворення та функціонування філіалів. Найстарішим українським ремісничим товариством, створеним на статуті львівської «Зорі» та пов'язаним із нею організаційно, став «Гаразд» у Яворові. Це об'єднання українських ремісників міста та околиць було засноване в 1887 р. і функціонувало до початку Другої світової війни. Далі були закладені філії «Зорі» в Перемишлі, Стрию, Дрогобичі, Жовкві та Станіславові. Члени цих осередків розгорнули активну культурно-просвітницьку роботу в містах та повітах. Не мени інтенсивним процес закладання нових філіалів «Зорі» був і в міжвоєнний час. Тоді постали філії товариства в Жидачеві, Самборі, Тернополі, Бориславі, Підберезцях, Ярославі, Рогатині, Трускавці та в інших містах Галичини. «Зоряни» у своїх осередках заклали бібліотеки, опікувалися ремісничою молоддю, видавали власні часописи тощо. Така активність зробила регіональні представництва «Зорі» центрами українського життя у провінції. Дослідження показало добру продуманість і чималу успішність регіональної політики «Зорі». Про це свідчить те, що станом на 1939 р. діяло близько 30 філій товариства, котрі об'єднували понад 1500 осіб. У цих осередках їхні члени розгорнули різнопланову діяльність, в якій єдналися перед тим розрізнені сили. Своєю солідарною культурною працею на користь галицького українства «зоряни» чимало спричинилися до значного зміцнення національного життя в містечках і селах регіону, перед тим майже повністю здомінованих польським і єврейським культурними впливами.

Ключові слова: «Зоря», Галичина, філія, культурно-просвітницька діяльність.

Bohdan YANYSHYN,
 orcid.org/0000-0003-0386-2530
 Ph. D. (History),

Senior Research Fellow at the Department of History of Ukraine of the XIX – early XX centuries
 Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine
 (Kyiv, Ukraine) bogdanyanyshyn@gmail.com

CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF REGIONAL CENTERS OF THE SOCIETY OF RUTHENIAN CRAFTSMEN AND INDUSTRIALISTS “ZORYA”

The purpose of the article is to clarify the features of the cultural and educational activities of the “Zorya” Association of Ruthenian Craftsmen and Industrialists. Results. The research has revealed that “Zorya’s” creators already planned to spread their organisational experience to the Galician province. The evidence has been found in the charter of “Zorya” that paid attention to the formation and operation of branches. The oldest Ukrainian craftsmen society established on the charter of Lviv’s “Zorya” and connected with it organizationally became “Garazd” in Yavoriv. This association of Ukrainian artisans of the city and its environs was founded in 1887 and functioned until the Second World War. Then “Zorya” branches were established in Przemyśl, Stryj, Drohobych, Zhovkva and Stanislaviv. Members of these centres have launched active cultural and educational work in cities and counties. The process of establishing new branches of “Zorya” was intensive in the interwar period as well. The society branches appeared in Zhydachiv, Sambir, Ternopil, Boryslav, Pidberetsy, Yaroslavl, Rohatyn, Truskavets and other cities of Galicia. “Zorya” established libraries in their communities, took care of artisan youth, published their magazines, and so on. Such activism transformed “Zorya’s” regional offices into the centres of Ukrainian life in the province. The study has revealed good organisation and considerable success of “Zorya’s” regional policy. As of 1939, about 30 branches of the company united more than 1.500 people. Their members carried out a variety of activities, which united previously disparate forces. Through joint cultural work favouring Galician Ukrainians, “Zorya” significantly contributed to the strengthening of national life in towns and villages, previously almost entirely dominated by Polish and Jewish cultural influences.

Key words: “Zorya”, Galicia, branch, cultural and educational activities.

Постановка проблеми. Проблема осмислення багатоаспектного феномена інституційного складника українського соціально-економічного руху в Габсбурзькій Галичині автономічної доби протягом тривалого часу є надзвичайно популярним сюжетом історичної регіоналістики. Пояснюється це солідарним переконанням дослідників у винятковій вагомості інституційного фактора в процесах модернізації українського руху в другій половині XIX – на початку XX ст. З огляду на це натеper маємо чимало студій, присвячених як історії найбільш значущих професійних товариств і об'єднань, так і спробам цілісного осмислення українського соціально-економічного руху на галицьких теренах (Янишин, 2020).

Втім дослідницька оптика більшості наявних праць є виразно «львовоцентричною», тобто у фокусі уваги їхніх авторів перебувають винятково ті процеси, що відбувалися у столиці краю. За такого підходу галицька провінція постає правдивою terra incognita, що унеможливує ані з'ясування регіональної специфіки українського господарського життя, ані створення панорамного дослідження соціально-економічного руху в гармонійній єдності всіх його організаційних складників. Звертаючи увагу колег на очевидний дисбаланс у вивченні інституційного чинника українського соціально-економічного руху в Габсбурзькій Галичині автономічної доби, спробуємо показати плідність звернення до його регіонального виміру на прикладі аналізу культурно-просвітницької діяльності найстарішої міщанської організації – Товариства руських ремісників і промисловців «Зоря», котре було створене у Львові в 1884 р.

Аналіз досліджень. Головним джерельним комплексом для нас виступають архівні матеріали, котрі відкриті у фонді «Зорі» в Державному архіві Львівської області. Також важливими є різнопланові матеріали, що з'явилися з нагоди відзначення сорокалітнього («Зоря» її минуле і сучасне, 1924) та півстолітнього (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934) ювілеїв товариства і були зібрані в окремих виданнях. Увага дослідників до інституційного феномена «Зорі» нині є чималою. Але спеціально до нього зверталися лише Ірина Мищишин (Мищишин, 2016) та Оксана Пасіцька (Пасіцька, 2013). Втім у їхніх студіях практично обійдена увагою культурно-просвітницька діяльність провінційних осередків товариства. Цим і зумовлена актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей культурно-просвітницької діяльності регіональних осередків Товариства руських ремісників і промисловців «Зоря».

Виклад основного матеріалу. Товариство «Зоря» було засноване у Львові і тому ціла його історія в очах дослідників здебільшого пов'язана зі столицею краю. Втім уже у планах творців цієї організації було поширення її організаційного досвіду на галицьку провінцію. Про це свідчать практично всі статuti «Зорі», де незмінна увага приділялася питанням утворення та функціонування філіалів. Так, уже в одному з перших статутів товариства йшлося: «Найменше двадцять дійсних членів Товариства може за дозволом Головного Виділу заснувати Філію Товариства. Філія вибирає певну місцевість поза Львовом для свого сталого пробування й завідомає о тім власть приналежну» (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 5: 23). Далі статут визначав права та обов'язки філії, окреслював особливості її взаємин з центральним правлінням. Загалом, як про це свідчить зміст статутів, філії були доволі самостійними у своїй діяльності і їхньому існуванню могли лише загрозувати ліквідація самого товариства або визнання діяльності осередку загрозовою для існування всієї організації. Відзначимо також, що на статuti «Зорі» функціонували не тільки філії, але й багато інших українських господарських інституцій у провінції, котрі перебували під її впливом, та іноді мали навіть таку саму назву. Для прикладу згадаємо «Міщанську бесіду» в Стрию, «Гаразд» у Яворові, «Зорю» в Тернополі та ін.

Чимало уваги закладанню та функціонуванню провінційних філіалів «Зорі» відводилося на зібраннях його центрального правління у Львові. Про це свідчать протоколи засідань, котрі дійшли до нашого часу. З них ми дізнаємося, що українські ремісники та промисловці, котрі працювали в провінційних містечках і мали намір координувати свою діяльність, зверталися до львівської «Зорі» з проханням надати статутні документи для взірця у подальших організаційних заходах (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 5: 39 зв.). Як свідчать протоколи зібрань, львівські «зоряни» охоче йшли на зустріч таким проханням. Наприклад, на XXII засіданні управи 30 листопада 1910 р. було «принято до відома, що в Станиславові зав'язалася філія «Зорі» і порішено на її просьбу вислати 30 штук членських книжечок, 30 примірників статута по половині ціни, т. є. 6 корон» (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 5: 95). Про тісний організаційний зв'язок філіалів і львівської централі свідчило і те, що в урочистостях з нагоди утворення нових «зорянських» осередків у провінції, як правило, брав участь представник львівської управи, котрий зазвичай від її імені вбивав цвях у жердину, на якій кріпився прапор новоствореного товариства.

Поряд із такою організаційною опікою керівники львівської «Зорі» неодноразово на своїх зібраннях порушували питання про потребу цілеспрямованої діяльності із закладання провінційних філій. Наприклад, на XXXVIII засіданні управи 5 грудня 1909 р., як читаємо про це в протоколі, «Вп. голова порушив справу зав'язання комітету, щоби сей нав'язав зносини з провінцією в цілі заснування філій нашого товариства; до сего призначено п. Сидорака» (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 5: 71). Аналогічне питання розглядалося і на XIV засіданні управи 29 жовтня 1913 р. Тоді, як ідеться в протоколі зібрання, було «порішено, щоби секретар товариства в порозумінню з головою занявся організацією провінції» (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 5: 135). Подібних прикладів спеціального звернення очільників «Зорі» до проблем поширення своїх впливів поза Львовом можемо навести чимало.

Найстарішим українським ремісничим товариством, створеним на статуті львівської «Зорі» та пов'язаним із нею організаційно, став «Гаразд» у Яворові. Це об'єднання українських ремісників міста та околиць було засноване в 1887 р. і функціонувало аж до початку Другої світової війни. Ідейним натхненником заснування «Зорі» в місті був визначний організатор українського життя на Яворівщині Ізидор Британ. Уже в перший рік свого існування товариство нараховувало 40 членів. До першого складу управи товариства входили Іван Станько (голова), Володимир Подолух, Микола Дусько, Олекса Харамбура, Остап Прокопович, Остап та Іван Щирби, Василь Шумилович, Осип Станько, Остап Подолух, Антін Британ, Андрій Маренін, Микола Осідач та Василь Хомик (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 98–99). Про фінансову потужність яворівської «Зорі» свідчить той факт, що товариство спромоглося побудувати власний дім. Відзначимо, що цим могли похвалитися далеко не всі осередки у провінції, котрі здебільшого винаймали приміщення для своїх потреб. При товаристві було організовано секцію ремісничої молоді.

Наступним за часом провінційним товариством, створеним на статуті львівської «Зорі», стала «Міщанська бесіда» у Стрию, заснована в 1893 р. Вже на перших загальних зборах до складу товариства вписалося одразу 90 членів, серед яких було 5 жінок. Це було перше українське професійне об'єднання на Стрийщині. Першу управу становили Євген Озаркевич (голова), о. Бобикевич, Іван Мазяк, Іван Скислевич, Йосиф Мармурович, Яків Бойкевич та Михайло Таранавський

(Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 100). Товариство проявило себе численними культурно-просвітницькими акціями, а його члени активно співпрацювали з колегами з інших осередків. У 1896 р. товариство посвятило власний прапор, а в 1913 р. набуло свій дім. У рік півстолітнього ювілею товариство нараховувало 260 членів, котрі брали участь у діяльності хору, забавової секції та театрального гуртка. Також стрийська «Зоря» мала власну бібліотеку, фонди якої склалися з подарованих містянами книжок та передплачуваної періодики.

У 1897 р. було засновано філію «Зорі» в Дрогобичі. Як і в попередніх випадках, це товариство стало першою українською організацією міста та повіту. Товариство виникло за ініціативи двох гімназійних учнів – сина кравця Гриня Левинського і сина міщанина-хлібороба Степана Кушніра (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 40: 1). На перших загальних зборах до складу товариства увійшло 22 особи. Вони вибрали керівництво філії у такому складі: нотаріус Іван Мицавка (голова), о. Антін Рудницький, Лев Мороз, Мирослав Михнович, Микола Василівський, Остап Губицький та Дмитро Татарський (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 101). Відзначимо, що у згаданому вище архівному фонді «Зорі» в ДАЛО відклалися книга протоколів засідань дрогобицької управи (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 4а) та рукописна історія діяльності осередку (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 37: 66–70), котрі уможливають доволі докладну реконструкцію історії товариства протягом 1904–1924 рр. Отже, ми дізнаємося про такі важливі в його історії події, як посвячення прапора товариства в 1900 р., заснування бібліотеки та гуртків, придбання власного будинку, численні культурно-просвітницькі акції тощо. Про фінансову респектабельність товариства говорить існування допомогового фонду, з якого члени, котрі потрапили у складні життєві обставини, могли отримувати фінансову допомогу. Дрогобицькі «зоряни» також зініціювали відкриття української кооперативної пекарні «Якір» та ремісничо-кредитового кооперативу «Зоря» (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 40: 5).

У Жовкві філія «Зорі» була заснована в 1904 р. На першому зібранні жовківських міщан до складу першої в місті фахової української організації записалося 29 членів, серед яких була одна жінка (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 103–106). Згодом це число постійно зростало, тож у короткому часі «Зоря» стала найбільш численним осередком українського життя у місті та окрузі. При това-

ристві було закладено власну бібліотеку, а також утворено спортивну секцію, духовий оркестр і аматорський гурток. З ініціативи членів жовківської «Зорі» був створений шевський кооператив «Шевська будучність» (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 32: 4). У ювілейному 1934 р. товариство нараховувало 159 членів.

Однією з найбільш дієвих філій «Зорі» була станіславівська. Товариство заснував у 1910 р. знаний організатор українського життя міста Володимир Янович. Під його проводом пройшли перші загальні збори осередку, на яких стати його членами зголосилося 17 чоловік. Вони вибрали першу управу станіславівської «Зорі» у складі Михайла Кленовського (голова), Антіна Василька, Северина Снігуровича, Теодора Чернявського, Івана Полутранка, Юліана Баранюка, Михайла Снігуровича та Василя Лукасевича (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 106–108). Станіславівські «зоряни» мали популярний у місті духовий оркестр. Товариство також провадило свою бібліотеку. Діяльність «зорян» відбувалася в молодіжній, драматичній і спортивній секціях. Філія у Станіславові видавала свій друкований орган «Фаховий вісник», котрий мав універсальне змістове наповнення (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 29: 104). У 1932 р. зусиллями «зорян» було засновано ремісничу бурсу.

Не менш інтенсивним процес закладання нових філіалів «Зорі» був і в міжвоєнний час. Так, у 1927 р. постала філія товариства у Жидачеві. Вже на першому засіданні до складу товариства записалося 26 членів, серед них – одна жінка. Першу управу становили Микола Мацук (голова), Павло Мільський, Михайло Стасина, Іван і Антін Снігури, Василь Савчин, Іван Сисак, Іван Струмеляк, Михайло Салієвич, Петро Дубик та Ілько Ленартович (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 108–110). Товариство заклало власну бібліотеку й провадило свою роботу в декількох гуртках. В році півстолітнього ювілею товариство нараховувало 90 членів, серед них – 9 жінок.

Самбірська «Зоря» постала в 1928 р. На перших зборах до її складу вписалося 20 членів (в тому числі і 4 жінки), котрі вибрали управу з Ігнатія Лужецького (голова), Івана Шембея, Дионізія Дашо, Івана Мищишина, Дмитра Кульчицького, Івана Горбацьо, Михайла Яворського, Михайла Чухрая та Василя Сарахмана (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 110). Вже від початків свого існування товариство розгорнуло доволі жваву культурно-просвітницьку діяльність, котра

мала чималий розголос серед українців міста і повіту. Це мало наслідком постійне зростання його чисельності. Так, у ювілейному 1934 р. самбірська «Зоря» нараховувала 80 членів, у тому числі і 15 жінок.

Одразу дві філії «Зорі» постали у 1928 р. Так, у Тернополі до першого складу товариства вписалося 40 чоловік, які вибрали управу у такому складі: Антін Дяків (голова), Павло Постригач, Іван Майка, Степан Голодюк, Михайло Митник, Іван Старак та Іван Яцусь (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 112). Члени товариства заклали власну бібліотеку, заснували секцію ремісничої молоді та розгорнули активну культурну роботу в місті. У 1934 р. чисельність товариства зросла до 170 членів, серед яких було 25 жінок. Подібною активністю було позначено й діяльність ярославських «зорян». На перших загальних зборах до складу товариства записалося 64 члени. Вони вибрали першу управу такого складу: Тома Преторіус (голова), Йосиф Пеленський, Іван Федор, Андрій Підгірський, Василь Вербенець, Йосиф Юркевич та Йосиф Зеленьак (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 112).

Також одразу дві філії «Зорі» постали у 1930 р. Особливу цікавість викликає філія у Підберезцях – перша з небагатьох, котрі були засновані у селі. Специфікою Підберезців було безпосереднє сусідство зі Львовом і проживання в ньому значної кількості ремісників. На перших загальних зборах до складу товариства записалося 33 члени, а в 1934 р. воно вже нараховувало 56 чоловік. Вибрана управа складалася з Омеляна Дмитерка (голова), Михайла Гуля, Михайла Дзюбика, Стефана Дмитерка, Дмитра Паюка, Стефана й Івана Москви, Михайла Стебелинського, Семена Цара та Павла Балтро (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 115). До першого складу заснованої того ж року бориславської «Зорі» записалося 31 особа, в тому числі і 6 жінок. Першу управу становили Осип Кулинич (голова), Панкратій Карпинець, Осип Ліщинський, Гриць Волянський, Михайло Дорожовець та Василь Кушнір (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 115). Товариство заклало драматичну секцію та спортивний гурток, а також відділ для ремісничої молоді. Активна культурна праця бориславських «зорян» спричинилася до помітного кількісного зростання товариства, котре в 1934 р. нараховувало 115 членів, у тому числі 20 жінок.

Ще двома філіями «Зоря» збагатилася в наступному 1931 р. У Рогатині до першого складу това-

риства записалося 62 особи, серед них – 6 жінок. Ними була сформована перша управа у складі Михайла Гаєвича (голова), Степана Пилата, Володимира Польового, Івана Біленького, Василя Пирога, Остапа Гниди та Осипа Воробця (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 115). При товаристві діяли декілька секцій: мандоліністів, футбольна та театральна-драматична. Товариство заклало власну бібліотеку, в якій регулярно відбувалися різноманітні просвітницькі заходи. Філія у Рогатині видавала свій часопис «Наш прапор», котрий мав господарське спрямування (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 46: 5). У ювілейному 1934 р. товариство вже нараховувало 122 членів, у тому числі 21 жінку.

У тому ж році з ініціативи купця Івана Іванчука було закладено філію «Зорі» у Трускавці. Цікаво, що на перші установчі збори приїхали голова та секретар львівської централі. Під їхнім проводом була вибрана перша управа, до якої ввійшли Василь Гута (голова), Михайло Гресько, Іван Іванчук, Петро Турик, Василь Мотика, Ігнатій Білас, Володимир Шквирко, Михайло Главач, Степан Данилишин і Андрій Блавацький (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 117–119). Активна просвітньо-організаційна робота членів товариства принесла йому авторитет серед місцевих українців, тож у 1934 р. чисельність трускавецької філії зросла до 50 чоловік.

Наступного 1932 р. постала філія «Зорі» у Сокалі. На перших зборах, котрі провадив голова львівської централі Юрій Сидорак, до складу товариства записалося 78 членів. Вони вибрали управу у складі Миколи Долгуна (голова), Володимири Ріпещкої, Степана Федуневича, Семена Сеніва, Теодора Садовського, Івана Кохалевича та Івана Бориса (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 119). Ця управа розгорнула надзвичайно активну просвітницьку діяльність у місті та на Сокальщині. Найбільший розголос отримала організація «зорянами» народного університету. Також члени сокальської філії організували духовий оркестр, бібліотеку, освітню та музичну секції. Така активна праця для громади мала наслідком стрімке кількісне зростання товариства, котре в 1934 р. нараховувало 130 членів.

Одразу п'ять філій «Зорі» постало у передювілейному 1933 р. Серед них на увагу заслуговує ще одна сільська філія, заснована в Люботині Жовківського повіту. До першого її складу записалося 36 членів (у тому числі 6 жінок), котрі вибрали управу у складі Василя Завадки (голова), Михайла Дуди, Івана та Василя Шурків, Івана Скіри, Василя

Сиротинського та Стефанії Шлевій (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 121). У товаристві були створені хор та аматорський гурток. Активна діяльність люботинських «зорівчан» призвела до збільшення його складу протягом року до 116 членів.

До першого складу любачівської «Зорі» записалося 55 членів, зокрема 6 жінок. Вони вибрали управу з Василя Михальчишина (голова), Андрія Слівінського, Петра Зінкевича, Івана Гайдюка, Степана Козія, Івана Кульчицького, Петра Кравса, Франца Мудрецького та Івана Вахнянина (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 123). «Зоряни» Любачева організували столярський, кравецький, шевський і спортивний кружки (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 46: 4).

На перших зборах філії «Зорі» у Калуші членами товариства стали 68 осіб. Вони вибрали управу у складі Степана Залевського (голова), Михайла Кушлика, Василя Сімківа, Семена Мельниковича, Теофіля Процяка, Володимира Дідюшака, Дамяна Кушлика, Петра Миговича та Юрія Клебана (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 123–124). Калуські «зоряни» організували освітню, молодіжну та театральну секції, а також заклали власну бібліотеку. Розгорнута членами осередку надзвичайно активна культурна діяльність серед української громади міста та повіту спричинилася до кількісного зростання осередку до 116 членів, серед яких було 6 жінок.

На установчих зборах «Зорі» у Бурштині її членами стало 73 особи, зокрема 20 жінок. До першої управи ввійшли Омелян Будний (голова), Дмитро Николайко, Марія Хованцева, Іван Терешків, Микола Сенік, Микола Боднар та Володимир Копчинський (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 125). Члени товариства заклали власну бібліотеку, організували духовий оркестр, хор, спортивну секцію й аматорський гурток. Бурштинівські «зоряни» організували виставку українського промислу, торгівлі і ремесла з метою реклами українських товарів (ДАЛО, Ф. 295. Оп. 1. Спр. 46: 104). Протягом року кількість членів філії зросла до 102 осіб, серед яких було 17 жінок.

Зрештою, у 1933 р. постала філія «Зорі» в Коломиї. На установчих зборах членами осередку стала 31 особа. До першого складу управи ввійшли Андрій Стронецький (голова), Богдан Нижанковський, Григорій Попович, Михайло Яремчук, Микола Савчук, Микола Бішовський, Володимир Попадюк, Григорій Хомяк, Микола Домчук, Михайло Фляк та Микола Жутанський

(Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 127). Коломийські «зоряни» у своїй діяльності зробили акцент на виховання молодого покоління, організувавши секцію ремісничої молоді.

У міжвоєнний час відродила свою діяльність філія «Зорі» у Перемишлі. Відзначимо, що це був один із перших осередків товариства у галицькій провінції, що почав працювати ще на схилку ХІХ ст. Але довоєнна історія перемишльської «Зорі» через брак джерел наразі є малознаною. Значно більше ми можемо сказати про культурну працю перемишльських «зорян» у 1920–30-х роках. Так, особливо успішною вона була тоді, коли провід у філії, що нараховувала 60 осіб, перейшов до проф. Івана Гонтарського (Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові», 1934: 127–129).

Висновки. У підсумку відзначимо добру про-думаність і чималу успішність регіональної політики «Зорі». Про це свідчить той промовистий факт, що станом на 1939 р. діяло близько 30 філій товариства, котрі об'єднували понад 1500 осіб. В цих осередках, що нерідко були першими організованими інституціями українського характеру у провінції, їхні члени розгорнули різнопланову діяльність, в якій єдналися перед тим розрізнені сили. Своєю солідарною культурною працею на користь галицького українства «зоряни» долучилися до значного зміцнення національного життя в містечках і селах регіону, перед тим майже повністю здомінованих польським і єврейським культурними впливами. Тож вивчення регіонального досвіду інших українських господарських інституцій має стати важливим завданням для сучасних дослідників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Янишин Б. Соціально-економічна модернізація Габсбурзької Галичини: історіографія вибраних аспектів. *Український селянин*. 2020. Випуск 22. С. 82–90.
2. «Зоря», її минуле і сучасне. Пропам'ятна книга з нагоди сорокових роковин існування товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові. Львів 1924. 30 с.
3. Ювілейний збірник «Памяткове видання Товариства «Зоря» у Львові» з нагоди свята п'ятдесятилітніх роковин Товариства. Львів : Накладом Товариства «Зоря» у Львові, 1934. 132 с.
4. Мишишин І. Культурно-освітня діяльність товариства «Зоря» у Львові (1884–1939). *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika*. 2016. No. 2. S. 423–433.
5. Пасіцька О. Львівська «Зоря» – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939): історичний нарис. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. 88 с.
6. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 5.
7. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 40.
8. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 4 а.
9. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 37.
10. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 32.
11. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 29.
12. Державний архів Львівської області. Ф. 295. Оп. 1. Спр. 46.

REFERENCES

1. Yanyshyn B. Sotsialno-ekonomichna modernizatsiia Habsburzkoï Halychyny: istoriografii vybranykh aspektiv [Socio-economic modernization of the Habsburg Galicia: historiography of selected aspects]. *Ukrainskyi selianyn*. 2020. No. 22. P. 82–90 [in Ukrainian].
2. “Zoria”, yii mynule i suchasne. Propamiatna knyha z nahody sorokovykh rokoyvyn isnuvannia tovarystva ukrainskykh remisnykiv i promyslovtsiv “Zoria” u Lvovi [“Zorya” its past and present. A commemorative book on the occasion of the fortieth anniversary of the Zorya Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists in Lviv]. Lviv. 1924. 30 p. [in Ukrainian].
3. Yuvileinyi zbirnyk “Pamiatkovye vydannia Tovarystva “Zoria” u Lvovi” z nahody sviata piatdesiatylitnikh rokoyvyn Tovarystva [Anniversary collection “Memorable edition of the Society” “Zorya” in Lviv” on the occasion of the fiftieth anniversary of the Society]. Lviv. 1934. 132 p. [in Ukrainian].
4. Myshchyshyn I. Kulturno-osvitnia diialnist tovarystva “Zoria” u Lvovi (1884–1939) [Cultural and educational activities of the Zorya Society in Lviv (1884–1939)]. *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika*. 2016. No. 2. P. 423–433 [in Ukrainian].
5. Pasitska O. Lvivska “Zoria” – tovarystvo ukrainskykh remisnykiv, promyslovtsiv i torhovtsiv (1884–1939): istorychni narys [Lviv “Zorya” – a society of Ukrainian artisans, industrialists and merchants (1884–1939): a historical essay]. 2013. Lviv. 88 p. [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 5 [in Ukrainian].
7. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 40 [in Ukrainian].
8. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 4 a [in Ukrainian].
9. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 37 [in Ukrainian].
10. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 32 [in Ukrainian].
11. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 29 [in Ukrainian].
12. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. F. 295. Op. 1. Case 46 [in Ukrainian].